

Verlag lezingen over uilen op 28 maart 2012

Leo Stockmann

Plezierig voor de sprekers, André Eijkenaar en Marnix Jonker, was de goede toeloop van bezoekers, ongeveer 45! Aart van der Spoel zocht een verslaglegger en vond die in mijn persoon. Als regelmatig stukjesschrijver voor werk en hobby, Landschapsbeheer Groningen, IVN Eelde-Paterswolde en (heel af en toe) Avifauna Groningen, moet zo iets te doen zijn, was mijn nobele gedachte. Bovendien ben ik een Avifaunalid van het eerste uur, dus voor wat hoort wat. Van Aart kreeg ik een pen en een notitieblokje van technisch installatieburo SMID Glimmen (10 x 15 cm) voor wat krabbeltjes. Een erg lang verslag hoefde niet. Maar ja, wat noteer je wel en wat niet. Ter plekke valt zo iets moeilijk te beslissen, zeker ook omdat beide sprekers steeds weer wisten te verrassen met allerlei wetenswaardigheden. Uiteindelijk krabbelde ik zeventien kantjes vol, onleesbaar voor de buitenwereld. Nu, vanachter mijn pc en kijkend naar een groepje Huismussen en een Turkse Tortel die van broodkruimeltjes eten, moet ik zien te komen tot een bondig en voor de lezer vrij boeiend verhaal. Ik hoop dat het lukt.

André Eijkenaar (voor de pauze)

André is een echte uilenfreak. Hij raakte in zijn jeugd al geboeid door Steenuilen die op het erf van zijn ouderlijk huis in Twente broedden. Studie en werk maakten dat hij 'Groninger' werd. Kerkuilen kregen zijn volle aandacht, maar ook Ransuilen, Steenuilen en Bosuilen doet hij erbij. Vanuit zijn werk, Landschapsbeheer Groningen, kwam hij regelmatig op (boeren)erven, en een praatje over uilen was snel gemaakt. Door deze contacten is in menig boerenschuur een kerkuilenkast opgehangen, en op

menig erf een steenuilenkast. André is een goed verteller en een verwoed en kundig fotograaf. Ik zou ook niet durven gokken hoeveel uur hij, een vijftiger, in schuiltenten heeft doorgebracht om de uilen te portretteren, zijn halve leven? Hij liet stuk voor stuk fantastische en ook heel bijzondere plaatjes zien. André is voorzitter van de Kerkuilenwerkgroep Groningen.

Steenuil (gele ogen)

In de provincie Groningen komen nog maar weinig broedparen Steenuil voor, een stuk of tien misschien, terwijl *Vogels van Groningen* (Boekema et al. 1983) nog 100-200 noemt. De tientallen kasten die voor deze soort in schijnbaar geschikte milieus zijn opgehangen, bijvoorbeeld in Westerwolde, blijven nagenoeg onbezet. In dichtbezette kerngebieden, bijvoorbeeld in de streek Havelte-Ruinen in Drenthe, gaat de bezetting van kasten veel beter. Beelden van Steenuilen met prooien als worm, muis en zelfs wezel (uniek) en beelden van nieuwsgierig kijkende adulte en juveniele vogels vanuit boomholtes (in oude fruitbomen, in oude wilgen) en kasten, waren alle even prachtig. Steenuilen eten graag wormen, meikevers (zijn er niet veel meer, de larven in de grasmat worden chemisch bestreden) en muizen.

Ransuil (oranje ogen, oorpluimen)

Buiten de broedtijd om bivakkeren Ransuilen graag groepsgewijs bij elkaar in zogenaamde roestbomen (roesten = rusten). In de herfst kun je ze gemakkelijk zien zitten in de kaal geworden loofbomen, 's winters zitten ze meest in groenblijvende bomen als coniferen en hulst. Voor het nest worden oude kraaien- en eksternesten gebruikt.

Ook worden door beschermers wel broedmanden in bomen opgehangen. Het aantal broedparen in Groningen loopt de laatste jaren gestaag terug, *Vogels van Groningen* (Boekema et al. 1983) vermeldt voor destijds 300-500 broedparen. Ransuilen eten vooral veldmuizen. Het aanhoudende, hoge bedelgeroep van de jongen wekt voor lichte slapers wel eens irritaties op.

Sinds 2009 is er in onze provincie de 'Werkgroep Ransuilen in Groningen'. De soort doet het goed op de foto, zo bleek uit de beelden van André.

Kerkuil (donkere ogen)

Vóór de enorm strenge winter van 1963 waren er in onze provincie zo'n 200-400 broedparen (Boekema et al. 1983). De strenge winter hakte enorm in op het bestand en het herstel kwam ook niet op gang. In 1979 zijn er drie broedparen geteld. Er werden maatregelen genomen door het ophangen van nestkasten in boerenschuren (hoe hoger de kast in de schuur hoe beter dacht men toen, tegenwoordig mag het ook lager). En dat had succes. In 1990 waren er al weer 60 broedparen, in 2009 iets meer dan 100. Allerlei soorten muizen (zelfs spitsmuizen) en vogeltjes (Boerenzwaluw, pas op!) staan op de menukaart. Tussen de geboorte van het eerste en laatste jong kunnen wel tien dagen zitten. De jongen 'zien er niet uit', maar hebben al wel het typische gezichtsmasker. Het ene plaatje was nog mooier dan het andere. Door veel langs wegbermen te jagen komt er nogal eens eentje om door het verkeer.

Bosuil (zwarte ogen)

De uil van het beverige *hoeoehoe-hoehoeoehoe*-geluid, gemaakt door het mannetje, en ook in de wintertijd te horen. In hoorspelen werd het geluid wel gebruikt om een nachtelijk spannend tafereel op te roepen. In onze provincie broeden niet veel Bosuilen. Als broedplaats wordt veruit het meest gebruikgemaakt van boomholtes. In oudere bossen en op landgoederen met oude bomen voelt de Bosuil zich thuis. In Eelde-Paterswolde (Dr.), met haar landgoederen, wonen zeker

wel vijf broedparen (L.S., eigen telling). Bijzonder is de recente ontdekking in Westerwolde van de grote bosmuis als prooi van de Bosuil. Deze muizensoort komt oorspronkelijk uit zuidelijker streken en het was niet bekend dat hij daar voorkwam. Nu blijkt de aanwezigheid 'behoorlijk' volgens André. Behalve muizen vangt de Bosuil ook wel vogeltjes, kikkers en kevers.

Marnix Jonker (na de pauze)

Marnix werkt in een ziekenhuis, maar dat blijkt geen beletsel om toch fanatiek met uilen bezig te zijn. De Ruigpootuil is een specialiteit van hem. Hij is actief in de landelijke Werkgroep Ruigpootuilen. Ook Marnix weet zijn uilen goed te verkopen en maakt prachtige foto's.

Ruigpootuil (gele ogen)

In Groningen broedt de soort niet, in Drenthe heel mondjesmaat. In 1971 werd een nestvondst gedaan in Boswachterij Gieten. Ook in de jaren nadien nog wel eens in een boswachterij, waaronder een waarneming van een broedgeval. De Ruigpootuil lijkt wel wat op de Steenuil.

In 2008 werd besloten de Drentse bossen en de aangrenzende bossen van Friesland eens goed uit te kammen naar het voorkomen van de soort. Voor hun nestplaatsen maken Ruigpootuilen gebruik van zwartspechtenholen. Het kwam dus heel goed uit dat de locaties van veel van deze holen al op een kaart stonden aangeduid (met dank aan Willem van Manen van SOVON). Het zoeken kon dus vrij gericht plaatsvinden. Ongeveer twintig vrijwilligers werden ingezet voor de zoekactie.

Het geluid van het mannetje heeft wel iets weg van dat van het mannetje van de Bosuil, maar klinkt wat helderder (mijn interpretatie). Marnix liet het geluid horen.

In boswachterij Schoonloo werd in februari 2008 een Ruigpootuil gehoord. In juni werd een nest met jongen aangetroffen. Sneu was dat de jongen door de Havik zijn gebruikt als voer voor zijn jongen. Later werd er nog een nest gevonden. Het ene uitgevlogen jong werd ook een hapje voor de Havik.

Van het jong voor de opening van het nest zijn filmopnamen gemaakt, de eerste ooit in Nederland. Er was veel aandacht in de media. Voor het eerst sinds 30 jaar weer een Ruigpootuil geboren in Nederland. In de jaren 2009-2011 waren er 0-2 broedgevallen per jaar. Het mannetje van de Ruigpootuil is standvogel, jongen en vrouwtjes zijn nomadisch. De Drentse vogels zijn waarschijnlijk uit het naburige Nedersachsen afkomstig. Daar broeden veel Ruigpootuilen (tot op 15 km van de grens van Drenthe). Ten slotte vertelde Marnix dat de Dwerguil (zo groot als een Spreeuw) eraan komt. Dat beweren Duitse vogelaars althans.

Voor beide sprekers was er als dank een warm applaus en de traditionele Groninger koek.

Literatuur

- Handboek Vogels van Nederland. Luc Hoogenstein & Ger Meesters, m.m.v. Vogelbescherming Nederland. KNNV Uitgeverij 2011 (tweede druk).*
- Nieuwsbrief Uilen. Uitgave van de Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland.*
- Ruim een kwart eeuw kerkuilenbescherming. Kerkuilenwerkgroep Groningen/André Eijkenaar. Folkersma de Vrije Fries BV Drachten, 2005 (eerste druk).*
- Uilen. Een gezamenlijke uitgave van STONE (Steenuilen), KWN (Kerkuilen), Werkgroep Ruigpootuilen, OWN (Oehoe).*
- Vogels van Groningen. Egbert Boekema, Piet Glas & Jan Hulscher (redactie). Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis Groningen, 1983.*

Aankondiging SOVON Dag

De Landelijke Dag van Sovon Vogelonderzoek Nederland vindt dit jaar opnieuw plaats op het terrein van de Radboud Universiteit te Nijmegen en wel op zaterdag 24 november. De locatie is prima bereikbaar, zowel met het openbaar vervoer als met de auto.

De dag is gratis toegankelijk en bedoeld voor iedereen met een hart voor vogels en natuur. De parallelprogramma's worden dit jaar verzorgd door Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF) en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

Programma:

- Uitgebreide informatiemarkt met tal van kortingen en voordeeltjes
- Lezingen in vijf zalen
- Aandacht voor Jaar van de Klauwieren (2012) en Jaar van de Patrijs (2013)
- Mystery Bird quiz met mooie prijzen
- Vrijwilliger van het Jaar
- Kinderprogramma (voor 8-14-jarigen)

De organisatie is in handen van Sovon in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

Houdt u de website van Sovon (www.sovon.nl) in de gaten voor het definitieve programma! Waarnemers en andere relaties van Sovon krijgen begin oktober een uitnodiging thuisgestuurd.

Tot zaterdag 24 november!

Jeroen van Zuylen
Coördinator Landelijke Dag 2012